

אדוניס

שירי מְהִיָּאָר אִישׁ דְּמִשְׁק

שירים נבחרים מן המחזור "אביר המילים הזרות"

מערבית: עמרי לבנת

אדוניס, עלי אחמד סעייד אסבר, נולד ב־1.1.1930 בכפר קצאבין שבמחוז לטיקיה למשפחה עלאוויית מסורתית. שיריו הראשונים פורסמו בסוף שנות הארבעים ובתחילת שנות החמישים בכתבי העת "אלארשאד" (ההדרכה) ו"אלקית'ארה" (הגיטרה). הוא למד פילוסופיה באוניברסיטת דמשק, ובד בבד היה פעיל במפלגה הסורית הלאומית החברתית. לאחר סיום לימודיו היגר לביירות. בשנת 1957 הקים יחד עם המשורר הלבנוני יוסף אלח'אל את כתב העת "שְׁעֵר" (שירה); כתב העת הציג תפיסה נועזת לתקופה וייצג שאיפה להתרחק מן המסורות הערביות הקלאסיות ולהיפתח אל השירה המודרנית המערבית. פרט לשירת מקור פורסמו בו תרגומים רבים וחלוציים בערבית למשוררי העולם.

ב־1961 פרסם אדוניס את הספר "אֵעֲאֵנִי מְהִיָּאָר א־דְּמִשְׁקִי" (שירי מהיאר איש דמשק), לאחר פרסום שני ספרים קודמים ("שירים ראשונים" ו"עלים ברוח"). באוזני הקורא הערבי הבקי בשירה הקלאסית מהדהד השם "מְהִיָּאָר" את שמו של מהיאר אלדילמי, משורר איראני בן המאה האחת־עשרה ששמו יצא לתהילה בזכות קינותיו. ספרו של אדוניס מורכב משבעה מחזורים, ובכל המחזורים שזורה דמותו המסתורית של מהיאר האדוניסי: דרך גופו של מהיאר כדובר השיר, דרך שירת הלל למהיאר, ובשלל דרכים שונות וחקמקמות. המחזור מרבה להתייחס לדמויות מיתיות נוספות מתרבות העולם – אודיסאוס, אריאדנה, סִיזִיפּוֹס, אדם הראשון ועוד. ששת המחזורים הראשונים בספר נפתחים ב"מזמור" (מזמור תהילים), בכל מחזור מזמור שונה, והמחזור האחרון הוא מחזור קינות המבכות את מותן של כמה מהדמויות המשמעותיות בתרבות הערבית – עמר אבן אלח'טאב (הח'ליפה השני ומי שנחשב למייסד האימפריה המוסלמית), אבו־נואס (המשורר בן המאה השמינית), אלחלאג' (מיסטיקן ידוע שהוצא להורג בגין כפירה) ובשאר (בשאר אבן־בורד, משורר עיוור בן התקופה העבאסית). השירים המובאים כאן לקוחים מן המחזור "אביר המילים הזרות", הפותח את הספר. אנחנו מודים מקרב לב לאדוניס שנתן את ברכתו לפרסום השירים ב"הו'".

ע"ל

מזמור תהילים

חף מכל כיעור וכעב הוא בא, בלתי מדחק. אתמול נשא בִּשְׁתִּי וְהִתִּיק אֶת הַיָּם מִמְקוֹמוֹ.
הוא רושם את הפוך היום; מצית מתוך ידיו אור-יום ושואל את נְעֻלֵי הַלְיָהּ. אַחֲרֵי כֵן, מִמֵּתִין
לְמָה שֶׁלֹּא יָבֹא. הוא הפיוקה של הַדְּבָרִים - מִכִּיר אוֹתָם, נוֹתֵן בָּהֶם שְׁמוֹת בְּלִתי נְגִלִים. הוא
המציאות ונגודה, החיים וזולתם.
עַת הַסֵּלַע יִהְיֶה לְמָה וְהַצֵּל לְעִיר, הוא יִחְיֶה. יִחְיֶה וַיֵּאֲפִיל עַל הַיָּאוֹשׁ, מוֹחָה מְרַחֵב לְתַקְנָה
וְרוֹקֵד לְאֶבֶק שִׁיפָהֵק וְלַעֵץ שִׁיִּישֵׁן.
הֵנָּה הוא, קורא על מפגש הגבולות בצרכו במצחו של דורנו אות כֶּשֶׁף.
הוא מפיח בחיים ואין איש רואהו. את החיים הוא הופך לקצף לצלל בו, את יִמֵי־הַמָּקָר הוא
עושה לעוף־טֶרֶף וְרוֹדֵף אַחֲרָיו נוֹאֲשׂוֹת. מְלוֹתָיו חְרוּטוֹת וּמִטּוֹת לְכוּן הָאָבוֹד, הָאָבוֹד -
הַתְּעִיָּה לוֹ מוֹלְדָתָהּ, עַל אֵף שֶׁמֵּלֵא הוא עֵינַיִם.
מְצַמֵּית וּמְחַיָּה,
מִזֶּה אֶסוֹן וְנוֹטֵף לַעֲגֵי,
מְקַלֵּף בְּאֶדָם כִּבְבָצֵל.
הוא רוח לא־נְסוּגָה וּמִים לֹא שָׁבִים אֶל מְבוּעֵם. בּוֹרָא גִזַּע שְׁמֵתֶחִיל בּוֹ עֲצָמוֹ - אֵין לוֹ אָב קִדְמוֹן,
שֶׁרְשִׁיו בְּפַעְמָיו.
הוֹלֵךְ עַל־פִּי תְהוֹם, קוֹמְתוֹ קוֹמַת הַרוּחַ.

אינו כוכב

אינו כוכב, אינו חזיון נביא,
אינו פנים סוגדות ללבנה,
הנה הוא, עולה כרמח פגאני
פולש לאדמת-אותיות.
שותת - מרים הוא את דמו אל החמה;
הנה הוא, עטוי בעירים אבנים,
מתפלל למערות.

הנה הוא, חובק את הארץ הצנומה.

מהיאר מלך

מֶלֶךְ הוּא מְהִיָּאָר.
מֶלֶךְ, וְלוֹ הַחֲלוּם חֲצֵרוֹת-אֵשׁ וּמִבְצָר.
הַיּוֹם בְּפָנַי הַמְּלִים אֶתוֹ הַתְּעַמַּת
קוֹל מַת;
מֶלֶךְ הוּא מְהִיָּאָר,
חַי בְּמַלְכוּת הַרוּחַ
מוֹלֵךְ עַל אֲדַמַּת הַנֶּסֶתָר.

קול

מְהִיָּאָר, פְּנִים שְׂאוֹהֵבֵיהֶם בְּגָדוֹ כֶּסֶם.
מְהִיָּאָר, עֲנַבֵּל לֹא מְדַנְדֵּן.
מְהִיָּאָר, כְּתוּב עַל הַפְּנִים
שִׁיר הַמְּבַקֵּר בְּגִנְבָה
בְּשִׁבְלִים לְכִנִּים וְגוֹלִים.
מְהִיָּאָר, פְּעֵמוֹן הַתּוֹעִים
בְּאֲדָמָה הַזֹּאת, הַגְּלִילִית.

נולדות עיניו

עַל הַסְּלַע הַמְּשַׁנֵּעַ הַמַּתְגַּלְגֵּל
בְּחַפְשׁוֹ אַחַר סִיזִיפּוֹס,
נולדות עיניו.

נולדות עיניו
מְעִינִים כְּבוֹת, הַדּוֹרְשׁוֹת
בְּדִלְקָה אֶת אַרְיֵאדָנָה;
נולדות עיניו
בְּמַסַּע הַנֶּגֶר כְּדָם
מְגוּפַת הַמְּקוֹם;
בְּעוֹלָם הַלְּבוּשׁ פְּנֵי מַתִּים
שֶׁלֹּא קוֹל אוֹ שֶׁפֶה בּוֹ שְׁטִים,
נולדות עיניו.

קריאה למוות
(קולות)

מהיאר מכה בנו מכה;
את קרום החיים הוא מצית
בנו, ואת האפוק ופני הנפת;
הכנעי לטרור ולתפת,
הו ארצנו, אשת אל נעריצים,
הכנעי לדלקה!

קול

הוא יורד בין משוטטים ובין טרשים;
מתראה עם התועים
בצנצנות-סירנות
בצפופי צדפות היים;
הוא קורא על תחית השרשים,
על תחית כלולותינו, הנמלים והפיטנים -
הוא קורא על תחית מימי היים.

מסכת השירים

בשם תולדותיו בארץ הבץ
הוא אוכל, כאשר הוא רעב, את המצח;
והוא מת, נעונות השנה לא ידעו איך לנצח,
מאחורי מסכה ארקה
משירים.

הוא הנבט הבטוח,
הוא שוכן במעבה החיים.

הברית החדשה

את המלים האלו הוא לא יודע להגות.
הוא לא מכיר את קול הערכה.
הוא כהן מאבן־שנה,
כבד־לשונות רחוקות.

הנה הוא, עובר מתחת להריסות
באקלים אותיות חדשות.
זובח את שיריו לרוחות מיסרות,
נקשה ומכשף כנחשת.

הוא שפה שמתגעשת בין תרני־ספינה,
הוא אביר המלים הנרות.

בין ההד והקריאה

בין ההד והקריאה הוא יתחבא
תחת כפור האותיות הוא יתחבא
בערגתם של התועים הוא יתחבא
בגלים, בין הצדפים הוא יתחבא.

וכאשר יסגר הבקר על
פניו את שערכיו ויסתלק,
יסב את פנסו אל הר
שמיאושו נסתר, וימצא מחסה.

הוא נושא בעיניו

הוא נושא בעיניו
פְּנִינָה; מסוף הימים והרוח
ניצוץ; הוא נושא בְּיָדוֹ
מֵאֵי הַמָּטָר
הר, ובורא אֶת השחר.

אֲנִי מְכִיר אוֹתוֹ – הוא נושא בעיניו
אֶת נְבוֹאָת מִימֵי הַיָּם;
הוא כְּנָנִי בְּשֵׁם הַהִיסְטוֹרִיָּה וּבְשֵׁם
הַשִּׁיר הַמְטָהר וְהַמְקוּם,
אֲנִי מְכִיר אוֹתוֹ, בְּשֵׁם הַמְבוּל הוּא כְּנָנִי.

תאום היום

הַלֵּילָה הוּא שְׁעָרִים וּמְכַשְׁפוֹת
בְּרֵאוֹתָיו שֶׁל מְהַיָּאָר
בְּפָנָיו הַצְּהַבּוֹת, בְּיָדוֹ –
מוֹת כְּמוֹנֵי הָעֵלֶם אֲתֵנּוּ, הוּא אָדָם הַחַיִּים,
הַפֶּלֶג בְּנוֹ לְעֶבְרוֹ;
נִתְגַעְגַע אֵלָיו, נִחְיָה בְּעִבּוּרוֹ – מְהַיָּאָר, הַתְּאוּם
שֶׁלָנוּ, תְּאוּם הַיּוֹם.